

НАПРЯМ 4. ФІЛОЛОГІЯ. ПЕДАГОГІКА

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-479-8-55>

ЕКОЛОГІЧНА СВІДОМІСТЬ У ВІТЧИЗНЯНОМУ ТА ЗАРУБІЖНОМУ ВИМІРАХ

Ахматова Н. О.

*здобувачка вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки*

Криворізький державний педагогічний університет

Науковий керівник: Дороніна Т. О.

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки*

*Криворізький державний педагогічний університет
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

Природнича освіта в сучасному світі є важливим чинником формування екологічної свідомості, яка є ключовою складовою сталого розвитку. Глобальні екологічні виклики, такі як зміна клімату, виснаження природних ресурсів, забруднення довкілля та зникнення біорізноманіття, вимагають нових підходів до освітнього процесу, спрямованих на усвідомлення важливості екологічної відповідальності. Згідно з Цілями Сталого розвитку, затвердженими Організацією Об'єднаних Націй, освіта для сталого розвитку має сприяти формуванню компетентностей, які дозволяють кожній людині діяти в інтересах збереження довкілля та соціально-економічного добробуту, а отже, формувати екологічну свідомість як невід'ємний складник світогляду сучасної людини. Екологічна свідомість забезпечує усвідомлення взаємозв'язку між людською діяльністю та станом довкілля, стимулюючи екологічно відповідальну поведінку, яка спрямована на збереження природних ресурсів і підтримання екологічної рівноваги. Саме через природничу освіту відбувається розвиток ключових компетентностей, необхідних для розуміння глобальних екологічних викликів та прийняття раціональних рішень, які відповідають принципам сталого розвитку.

Екологічна свідомість є багатогранним поняттям, що в українських та зарубіжних дослідженнях отримує різні дефініції, хоча загальна проблема залишається спільною для всього людства. У той час як суть проблеми – забезпечення гармонійної взаємодії суспільства і природи – є універ-

сальною, підходи до визначення сутності екологічної свідомості та методів її формування є певні відмінності, що доводить звернення до вітчизняних та зарубіжних джерел.

Українські науковці, переважно акцентують увагу на регулятивній функції екологічної свідомості, підкреслюючи роль знань, норм та установок у взаємодії людини з природою. Зокрема, М. Шедловська визначає екологічну свідомість як «сукупність знань, оцінок, норм, установок, що регулюють взаємодію суспільства і природи» [1]. Г. Жатова вказує, що екологічна свідомість є «усвідомленням людиною своєї ролі в екосистемі та відповідальності за збереження навколишнього середовища» [2]. Водночас В. Скребець наголошує, що екологічна свідомість – це «спрямованість свідомості на екологічні проблеми та їх вирішення» [3].

Зарубіжні ж визначення акцентують увагу на системі переконань, цінностей і колективних інституційних змін. Наприклад, Дж. Пеллінг (J. Pelling) та Д. Мануель-Наваррете (D. Manuel-Navarrete) описують екологічну свідомість як «здатність суспільства розуміти та реагувати на екологічні виклики через соціальні та інституційні зміни» [4]. Р. Данлеп (R. Dunlap) та К. Ван Ліп (K. Van Liere) розглядають це поняття як «систему переконань, цінностей та світогляду, що відображають ставлення людини до природи та екологічних проблем» [5]. Водночас П. Шульц (P. Schultz) трактує екологічну свідомість як «усвідомлення взаємозв'язку між людською діяльністю та станом довкілля, що впливає на екологічно відповідальну поведінку» [6].

Отже, хоча проблема екологічної свідомості є спільною і охоплює глобальний вимір, суттєві відмінності у підходах відображають різне бачення шляхів її вирішення. Українські дослідники акцентують на необхідності індивідуальної екологічної відповідальності як основи для формування екологічної свідомості, тоді як зарубіжні вчені наголошують на соціальних і колективних аспектах. Можемо припустити, що розходження пояснюється відмінностями у соціокультурних контекстах: для українських реалій, де громадянська екологічна відповідальність ще формується, актуальним є акцент на індивідуальних діях. У той же час країни з розвиненими екологічними рухами прагнуть до системного вирішення проблем, покладаючи відповідальність на суспільство в цілому. Такий підхід дозволяє комплексно оцінити виклики екологічної свідомості та врахувати національні особливості при розробці освітніх і виховних програм.

Література:

1. Шедловська М. В. Екологічна свідомість: сукупність знань, оцінок, норм, установок, що регулюють взаємодію суспільства і природи. *Український соціум*. 2011. № 2 (37). С. 95–100.
2. Жатова Г.О. Формування екологічної свідомості: усвідомлення ролі в екосистемі та відповідальності за навколишнє середовище. URL: <https://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/9110/1>
3. Скребець В. Напрями екологічного виховання: свідомість на вирішення екологічних проблем. URL: https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4059/1/aref_Skrebets.pdf
4. Pelling J., Manuel-Navarrete D. Understanding and responding to ecological challenges through social and institutional changes. *Environmental Research Letters*. 2015. Vol. 10. P. 34–41.
5. Dunlap R., Van Liere K. A worldview and values system perspective on ecological problems. *The New Environmental Paradigm*. 2008. Vol. 42, № 3. P. 127–132.
6. Schultz P. The Relationship Between Human Activity and Environmental Health. *Environmental Psychology*. New York: Academic Press, 2011. P. 83–98.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-479-8-56>

ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ ВИКЛИКИ ДО ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Бабак П. С.

аспірант за спеціальністю 231 – Соціальна робота

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

Науковий керівник: Дмитренко К. А.

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри соціальної роботи

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

м. Харків, Україна

Патріотичне виховання молоді завжди було одним з найважливіших завдань суспільства. Однак, сучасні реалії ставлять перед ним нові, більш складні виклики. Зміни в соціальному, економічному та культурному